

MENGŠAN

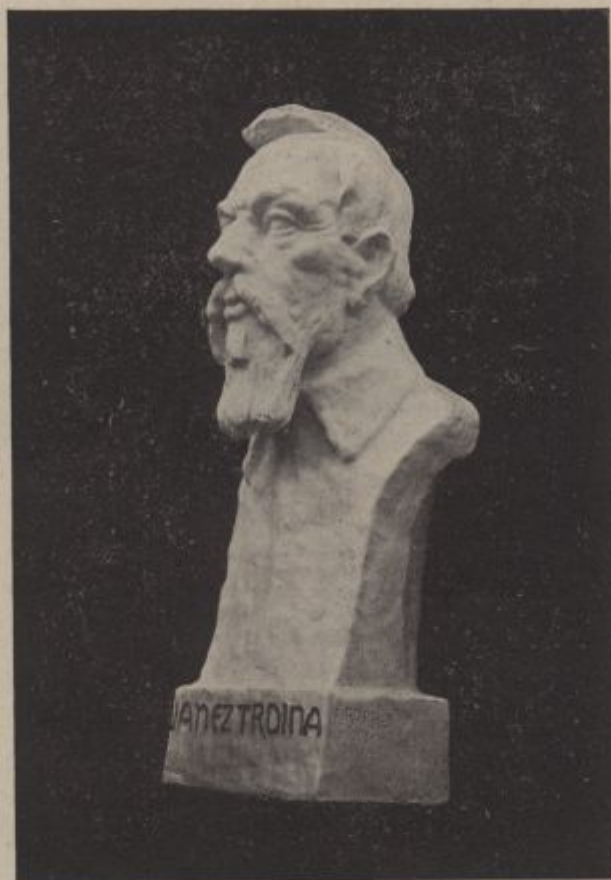
Revija je bila izdana v proslavo 100 letnice
rojstva pisatelja
Janeza Trdine
ob odkritju spominske
plošče
na njegovi rojstni hiši

Mengeš v maju 1930

Razpošilja se brezplačno!

Slovesno odkritje spomin. plošče pisatelja Janeza Trdine

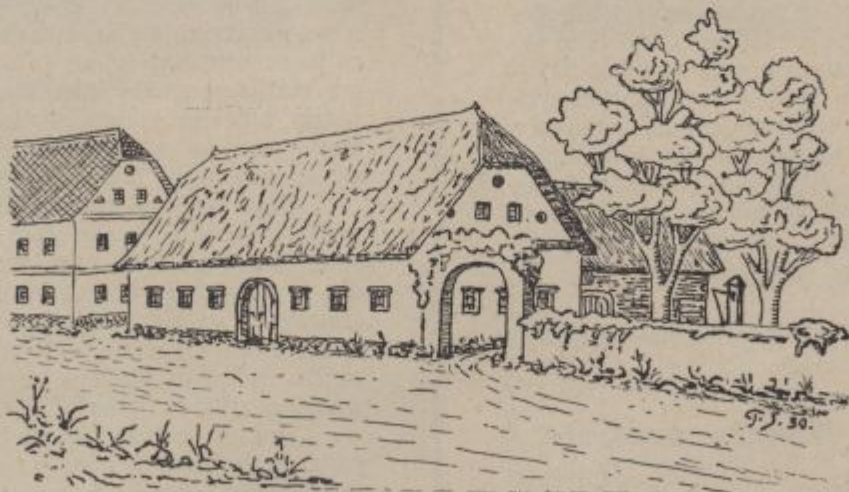
1830

1930

SPORED: 1. junija 1930 ob pol treh popoldne (zbirališče „Staretov drevored“) gre slavnostna povorka mimo obeh gradov po Velikem Mengšu v Mali Mengeš rojstne hiše.

Vrstni red: konjeniki — društva — narodne noše — Mengeška godba — gostje — korporacije — okrašeni vozovi. Ob 1/24. popoldne slavnostni govor pred pisateljevo rojstno hišo. — Slovesno

Rojstna hiša Janeza Trdine v Mengšu pred 70 leti — sedaj tov. Stemberger & Mellitzer

odkritje plošče. — Petje mengeškega zbora. Takoj nato se začne

VESELICA

na dvorišnih prostorih slavninarske tvornice Stemberger & Mellitzer.

Janez Trdina se je rodil 29. maja 1830 v Mengšu. Obiskoval je mengeško šolo l. 1839 in 1840. Dopržil je gimnazijo v Ljubljani in nato je odšel l. 1850 na Dunaj študirat zgodovino in zemljepis in si je služil kruh s poučevanjem ter z delom za Miklošiča in Janežiča. Ko je napravil izpite, je šel l. 1853. kot suplent v Varaždin, l. 1855 je prišel kot profesor na Reko, a že l. 1867 je stopil zaradi političnih razmer na Hrvaškem v pokoj in je živel nato v Bršlinu in Novem mestu, kjer je umrl 14. julija 1905.

Že „Narodne pripovedke iz Bistriške doline“ (1849-1850) in druge pripovedke in pravljice, ki jih je objavil v „Sloveniji“ in v „Lj. Časniku“ kažejo nekoliko značaj poznejših „Bajk in povesti o Gorjancih.“ Tudi če jim je snov čisto narodna, jih Trdina ne pripoveduje v preprostem narodnem tonu — pravljice in pripovedke so mu bile le sredstvo, da je v njih utelesil svoje mišljenje in svoje nazore — večinoma pa jih je ustvaril, deloma sicer po narodnih motivih, Trdina sam. Tako tudi obširno „Pripovedko od Glasan — Boga“

(1850), s katero je hotel na podlagi pesmi in pripovedek o kralju Matjažu, o pesoglavcih, Peganu in Lambergarju, Ravbarju i. dr. in Prešernove „Turjaške Rozamunde“ podati prozaičen načrt romantične epopeje po zgledu kakega Wielandovega „Oberona“. „Pripovedka od zlate hruške“ (1850-1851) pa je satira na slovenske literarne razmere. Trdina je spisal tudi več kratkih basni in paramitij v prozi (Zena, Prvi sneg, Solze i. dr.), ki so deloma predhodnice poznejših „Verskih bajk.“ Spisal je tudi zgodovinsko novelo „Arov in Zman“ (1850) in sicer na podlagi pripovedk in zgodovinskih izročil o turških bojih pri Homcu pred Kamnikom (1528). Do Levstikovega „Martina Krpana“ je to najboljša slovenska povest. O svojih pesmih je Trdina pozneje slabo sodil, med njimi tudi o epski pesnitvi „Bran in pogin Japodov“ (1851), opevajoči tradicionalno snov „kako Metulum se Avgustu brani.“ Važen pa je Trdinov obširni kritični opis „Pretres slovenskih pesnikov“ od Pohlina do najnovejših (1850). Po mladostni dobi je nastal v leposlovnem delu Trdinovem skoro tridesetleten odmor; pričel ga je zopet z dozorelo silo v „Ljubljanskem Zvonu.“

Janez Trdina je na svojih dolgih in pogostih sprehodih po dolenjskih dolinah in gričih spoznal tamošnje ljudstvo in ga začel upodabljati v svojih spisih. Najprej je objavil „Verske bajke na Dolenjskem“ (1881), ki jih je deloma nabral iz narodovih ust, deloma pa spisal po narodnih motivih. Narodne legende in pripovedke so tudi podlaga za „Bajke in povesti o Gorjancih“ (1882-1888), ki pa so drugače popolnoma Trdinova last. Nekatere izmed teh štiridesetih „bajk“ so prave umetne legende, zgrajene na preprosti нравni ideji, polne poezije (Cyetnik, Gospodična, Jutrovica i. dr.), in prave umetne pripovedke (Volkodlak, Ptica Zlatoper, Vila), tudi take povesti, ki jim je središče kaka resnična ali izmišljena osebnost, imajo včasih značaj prave „bajke“, tako „Doktor Prežir“ in „Zaklad“, v katerih je pretvoril pisatelj Prešerna in Julijo, oziroma samega sebe v pravljicne osebnosti, včasih pa se približujejo tudi že noveli (Gospod vedež Hudobica). Često dobivajo „bajke“ tudi značaj anekdote (Velikani) ali zbirke pripovedek o istem predmetu (Zagovorniki, Divji mož i. dr.) ali narodopisne razprave (Pod hruško, Stražani). Bajke pa je prepojil Trdina čisto s svojo posebno tendenco, da bi pomnožil stare narodne nazore „z idejami napredujočega časa: z rodoljubjem, svobodoljubjem, slovenstvom, s hrepenenjem po prosveti.“ Glavni namen pa mu je bil, da pokaže dolenjsko ljudstvo in njegovo življenje. „Bajke in povesti,“ ki so izšle šele po pisateljevi smrti, so nekako nadaljevanje „Bajk in povesti o Gorjancih.“ Zanimivi so tudi Trdinovi spomini (Bahovi huzarji, 1903) in potopisi.

Grafenauer „Slovstvena čit.“

Priimek Trdina v Mengšu pred sto leti.

Iz mapnega arhiva v Ljubljani sem posnel, da je l. 1825., to je pet let, preden se je rodil profesor J. Trdina, štela občina Mengeš devet hiš njegovega imena.

V Topoljah je na hišni številki 8. prebival Jakob T., po domače Tomačevac, gospodaril je kar 42 parcelnim številkam zemlje. V Velikem Mengšu je bilo šest Trdin. Ti so: na h. št. 18. Janez T., p. d. Rajovec (22 parcel); na h. št. 43. Martin T., p. d. Bolta (23 parcel); na h. št. 53. Mihael T., p. d. Gregelj (17 parcel); na h. št. 7. Matija T., p. d. Grdina, s tremi

parcelnimi številkami; na h. št. 73. Matevž T., p. d. Trdina (24 parcel) in na h. št. 82. Gašper T., p. d. Fundek, z 21. parcelami.

Mali Mengeš je imel samo dve hiši tega priimka. Na h. št. 48. je stanoval Andrej Trdina, po domače Krznar: njiv ni imel nobenih, domače ime nam kaže, da je vršil obrt ki je bila nekdanj po Sloveniji mnogo razširjena. Gospodar na hišni številki 11. v Malem Mengšu pa je bil še drug Andrej Trdina in to je bil oče našega slavljenca. Po domače se je reklo tej hiši „pri Drmavu“; ime „Drmavov gospod“ se je držalo tudi profesorja Trdine, kadar je prišel med svoje rojake v Mengeš.

Drmavova hiša v Malem Mengšu h. 11. št. je bila pač v vrsti imovitejših kmetij mengerske občine. To se da sklepati že iz dejstva, da je l. 1825. zapisanih na njo 24 parcelnih številk zemljišča v obsegu 21 oralov, kar da poldrugo kmetijo. Še bolj nam to potrjuje velik obseg njenega „stanja“, to je hiše z dvoriščem (369 kvadr. klafter). Le tri stanja so bila večja od Drmanovega, namreč grajsko, župnijsko in Gašperja Kebra, p. d. Kebra v M. Mengšu. Drmavovina je bila torej že v onih težkih časih pred l. 1848. toliko srečna, da je mogla ob izdatni pomoči tete izšolati svojega sina na dragih šolah Ljubljane in Dunaja v neprecenljivo korist vseh Slovencev. Njena velika površina nam tudi pojasni, zakaj stoji danes na njej največje industrijsko podjetje Mengša.

J. R.

Janez Trdina:

Pričetek Mengša.

To je prva izmed sedmih pripovedk o Mengšu in okolici, ki jih je bil napisal J. Trdina kot 19 letni dijak in izdal v listu „Slovenija“ l. 1849/50.

Slovinci so se trdovratno držali starih bogov. Krščansko vero so črtili iz dna srca, mislili so, da je le zanjka, v katero jih hočejo vjeti sovražniki Nemci. Malo jih je bilo, ki so jo sprejeli, in še ti so trpeli silno preganjanje. Toda ščasoma se je prikupila resnica nove vere tudi njim. Iz majhnega števila je polagoma zrastle močna večina. Malikujoči del se je sicer še vedno krčevito upiral, ali bilo jih je premalo. Boj za staro vero so večkrat ponovili, pa vselej omagali, če so se tudi borili hrabro kakor pravi Slovani.

Srdit nad stalnim naraščanjem krščanstva zbere veliki duhovnik Draho celo vojsko malikujočih Slovencev. Z bojnim klicem: Stari bogovi ali pa smrt! se mu je posrečilo, da je Valjhuna kneza krščanskih Slovencev, iz dežele pregnal. Še enkrat je zdaj zavihralo na bregovih Save svobodno bandero Radegasta. Ali ni trajalo dolgo in Valjhun se vrne, toda ne sam, ampak z veliko armado nemških Bavarcev.

Vname se hud boj in Draho, vojščak stare vere, pade na bojišču, z njim pa tudi Avrel, Samo in drugi malikovalni knezi. Le malo jih je pobegnilo živih in zdravih. Med trumo rešenih je bil knez Mengo. O njem naj povemo tu nekaj več.

Mengo je videl, da je vse upiranje le boj brez upa zmage. Zato je porabil trdo noč in izkal s svojimi sinovi in prijatelji rešitve v begu. Že dva dneva in dve noči so taval premaganci. Tretji dan pridejo v gozd, ustrelijo kos divjačine in se krepčajo ob njem. Eden pa zleze na visoko drevo pogledat, kje so in če jih morda ne zasleduje sovražnik. Kar zagleda nedaleč sredi posavske ravnine strm, četudi ne visok hrib, ki je bil poraščen z jelkami, krog in krog pa so ga obdajale črne skalne stene.

Mengeš z Gobovice.

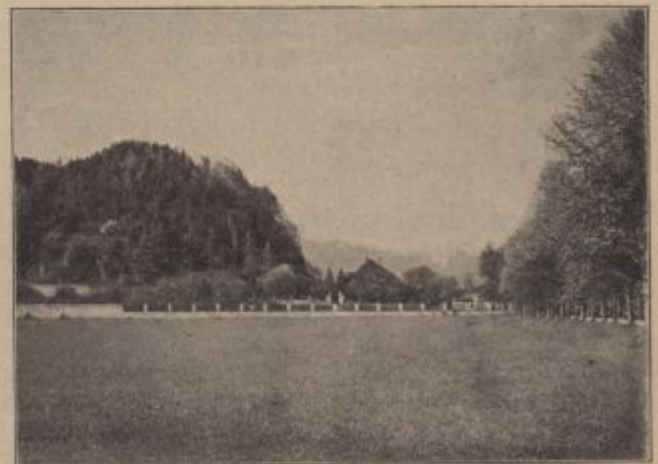
Mengeš — razgled z grajskega griča.

Grad Mengeš.

Trg Mengeš.

Mengeš — grajski drevored in vrt.

Na tem hribu sklene ubežni Mengo s tovariši, da si sezida novo, varno bivališče, ali ko pride na lice mesta se zelo začudijo ko najdejo tam dva krščanska puščavnika. Mengo se ob njihovem pogledu silno raztogoti in ju da vjeti in zvezati. Puščavnika sta morala potem trpeti pri zidanju Mengove trdnjave strašne muke. Nalagali so jima najhujša dela in najtežje tovore. Ko pa je bil grad sezidan, sta bila prva vržena v ta možnjo ječo.

Iz trdnjave je Mengo krščanske potnike nevtrudno napadal, ropal in moril moril. Okoli pod hribom pa so se naselili njegovi tovariši, da so bili svojemu knezu vedno na razpolago, kadar je bila potreba.

Onih dveh puščavnikov Mengo le ni bil uničil. V ječi sta prenašala trpljenje tako voljno in udano svojemu edinemu Bogu, da sta omehčala celo malikovalskega hlapca, ki jima je prinašal jed in ga spreobrnila v kristjana. Ta jima je potem pomogel, da sta ubežala iz ječe, in tudi sam se jima je pridružil.

Menga je spravil ta dogodek v še večjo srditost nasproti kristjanom. Pa se pripeti, da se je na lovu preveč oddaljil od svojih tovarišev in se v gozdu zgubil. Kar se zaženeta vanj dva mrjasca. Prvega prebode ročno s sulico, ali drugi ga vrže s konja in mu vseka s čekani globoke rane. Močno ranjeni Mengo pade v nezavest. Ko pa se prebudi, vidi, da leži na slami v črni skalni duplini. Njegovo začudenje se spremeni naravnost v strah, ko zagleda poleg sebe svojega nekdanjega hlapca in ona dva puščavnika, ki ju je nekdanj tako trpinčil. Vsak trenutek je pričakoval, da se bodo nad njim strahovito maščevali. Tedaj pa mu reče eden:

„Ne boj se, Mengo, nič žalega se ti ne bo zgodilo, naša vera uči ljubezen. Ušli smo iz tvojega gradu in si našli zavetja v tem zakotju pod tvojim gradom. Po dnevi smo bili vedno skriti, ven smo prihajali samo ponoči, da smo si poiskali živeža. Tako smo našli tudi več popotnikov, ki jih ti nisi ubil do smrti, prenesli smo jih na tvoje današnje ležišče in nekatere srečno ozdravili. Vsakega mrtveca, ki si ga pustil na prostem, pa smo ga pokopali. Tudi tebe je našel nezavestnega tvoj bivši hlapec.“

Tako je imel Mengo priliko, da kot nebogljjen ranjenec okusi vso krščansko dobrotljivost in usmiljenje. Med silnim občudovanjem krščanske človečnosti je končno zavpil: „Vidim vaša vera je prava.“

Ko je Mengo okreval, je tudi on postal kristjan in se dal krstiti z vsemi svojimi tovariši. Da pa opere neštete krivice, ki jih je bil napravil kristjanom, je sezidal pod grajskim hribom hišo, kjer je bil vsak popotnik prijazno sprejet in pogoščen. Ta hiša je bila pozneje spremenjena v grad, ki stoji še danes na onem mestu. Poleg Mengovih prijateljev pa se je tam okoli nastanilo še mnogo drugih slovenskih kristjanov. Vas je postajala čezdalje večja, svoje ime Mengeš pa je prejela po knezu Mengu.

Priobčil J. R.

Iz zgodovine trga Mengeš.

Odkod ime Mengeš? Razlaga starih krajevnih imen je kočljiva stvar. Pisatelj Megiser trdi, da prihaja Mengeš od besede Maëns. Skoro gotovo bo obveljalo mnenje, da je Mengšu dal ime kak bavarski plemič z imenom Maingos, ki je sezidal grad na griču. Osebnost imena Meingoz se najde v bavarskih listinah že l. 980. Tudi na mengeškem gradu je stanoval v 13. stoletju mož z imenom Meingoz in tedaj je verjetno, da je to ime imel tudi že kdo njegovih prednikov — ustanovitelj Mengša. Po listinah sta nam znana prva lastnika gra-

dú iz leta 1154., namreč Ditrih in Teodorik Mengeška (von Maingosburg).

Sedaj pa še nekaj vrstic iz rimske dobe.

V kotu pod gričem, kjer je stal stari grad, je bilo nekdanj rimsko pokopališče. O tem nam pričajo razne rimske starine, ki so jih izkopali na tem mestu, kakor: prsteni vrči napolnjeni s pepelom (Rimljani so prva tri stoletja po Kristusu sežigali mrlične, pepel pa so shranili v prstenih posodah), grobne leščerbe iz gline. Mnogo starin so našli leta 1834. Odprli so celo z opeko obokan grob in v njem so dobili velik pepelnjak iz črne gline. V pepelnjaku so našli pepel in koščice, majhen lonc z mazili in jedili in eno solzno steklo. Tudi stare žlindre so tam izkopali, kar priča, da so Rimljani, če ne že Iliri, topili v tem kraju železo. To nam jasno priča, da so imeli Rimljani pred devetnajststo leti na kraju, kjer je sedanji trg, večjo naselbino in da so pokopavali mrlične pod gričem. Pisatelj Megiser trdi, da so se stari Maentini ali Mengšani, ki so stanovali tu okrog, vdali rimskemu cesarju Avgustu, ko je ob času Kristusovem pridrl nad nje z vojsko. Zelo verjetno je, da je stara rimska cesta, ki je peljala iz Emone (Ljubljane) v Celejo (Celje), držala iz Ljubljane čez Savo pri Črnučah skozi Mengeš in da je bila v trgu ali pa na Drnovem rimska postaja „Mutatio ad quartodecimum“ — postaja pri štirinajstem milniku (kakor meni Hitzinger.)

Pojdimo sedaj na grič h razvalinam stare kapele, takoimenovano Ogrinovo znamenje. Takoj za kapelo se je nekdanj dvigal stari mengeški grad. Trava, grmovje in drevje raste tam, kjer je stal grad mengeških plemičev. Ljudje pripovedujejo, da je pod gradom proti severu stal celo samostan in večkrat iščejo zasuti vodnjak, iz katerega bi vzdignili grajske zaklade. A, zaman!

Lep in pripraven kraj so si zbrali plemiči za svoje bivališče. Branili so se lahko pred sovražnikom in gospodovali so nad vso obširno ravnino. Stari grad je bil sezidan v davno minulih časih. Prišteva se med najstarejše v deželi. Kdo ga je postavil in kedaj, nam ni znano. Plemiči pa so imeli grad le v najemu ali v fevdu od cesarjev, oziroma koroških vojvod in oglejskih očakov. Ti so bili pravi lastniki gradu. Le z njihovim privoljenjem in z ozirom na njih pravice so smeli fevdniki grad prodati. Cesarji so ga darovali oglejskim patrijarhom. Že l. 1028 so postali oglejski očaki deželni knezi nad svojim cerkvenim posestvom in v letih 1077 ter 1093 so postali lastniki tudi mnogih gradov in so se imenovali dolgo časa mejni grofje Kranjske (1093 1180). Obiskovali so večkrat svoje kranjske gradove. Leta 1250., dne 12. septembra, je prišel na grad oča Bertold in izdal tu listino, s katero je uredil trébežno, lovsko in vodno pravico gornjegrajskega samostana. K očaku je prišel ravno tega meseca koroški vojvoda Ulrik. Njegovi so-progi Neži je prepustil oča vse pravice do mengeškega in višnjegorskega gradu, ako se odpove vsem pravicam do verneškega, lihtenberškega in mirniškega gradu. Ulrik mu je moral pri tej priliki priseči vojno zavezništvo v vojni sploh, posebno pa zoper goriške grofe.

Tako je prišel mengeški grad v last koroških vojvod. Ulrik je bil slab zaveznik očakov. Leta 1258., dne 22. junija ga je na pritožbo očaka Gregorja izobčil papež Aleksander IV. (1254-1261), ker si je krivično prisvajal več očakovih posestev. Pri razglášenju tega pisma je bil navzoč tudi mengeški župnik Peregrin. Ulrik je vrnil leta 1261., 30. novembra ugrabljena posestva in pri tej priliki je bil za pričo Ortolf Mengeški Ulrikov ministerial (podložni plemič).

Mengeških plemičev nam je znanih več:

Ditrih l. 1154., l. 1166., Volfhold l. 1166., Viljem l. 1177. in brat Magens, ki je bil l. 1215. v spremstvu

koroškega vojvode Bernarda in vazala Henrika IV. mejnega grofa Istverskega. Ortolf l. 1260., 1. novembra je bil navzoč pri ustanovitvi bistrškega samostana pri Borovnici. Omenja se še l. 1275. Hartuid ali Hartvik 1221. 1307. Ko se je avstrijski vojvoda Friderik vojskoval z Ludovikom bavarskim, je več kranjskih plemičev stopilo v vojsko solnograškega škofa, ki je stal na strani Avstrijcev. Ti plemiči so bili na dan sv. Mihaela l. 1322. poviteženi. Med njimi je bil tudi Hartuid Mengeški. V svojem grbu je imel raka. Ortel, Ortolf ali Ortlin, sin Ortolfov 1300., 1314. Sam pove, da je bil stotnik in je oropal posestvo frizinskega škofa v Prašah pri Mavčicah. Njegov brat je bil Visent (1307) Hertel, Hertlein ali Hartlin, sin Ortolfov 1321., 1332. . . 1338. Njegova brata sta bila Henrik 1321. 1337 in Haintzlein. Gospodar v gradu je bil Henrik (1321. leta), nadzornik dvorne kuhinje goriškega grofa. Očakom je nagajal, da so ga zaprli za kazen v Vidmu. Leta 1322. je dobil graščino njegov sorodnik Hertlin pl. Gallenberg. Podelil mu jo je vojvoda Henrik. Ta last ni imela obstanka radi vednega pričkanja med vojvodom in očakom. Leta 1345 je vdova Jera prodala Hertlinu in Hentzlinu Mengeškemu del graščine. Herman Mengeški je že leta 1332. prejel v zajem od koroškega vojvode Loški dvor in ihanski župniji. Od tega časa je bil gradič na Loki sklenjen z mengeško grajščino. Kmalu potem so pa dobili grad v last gospodje s Pek (Herren von Peckach). Leta 1368 je umrl Ivan s Pek, poslednji tega rodu in njegova sestra Elizabeta je poleg drugih gradov zapustila avstrijskim vojvodom tudi mengeški grad. Tako je prišel grad v last deželnemu knezu. Od l. 1478 do l. 1495 nahajamo Andreja Gallenberga, kot gospodarja na tem gradu. Mnogo let za njim so bili tu gospodarji tudi Hohenwarti, lastniki kolovskega gradu. V 16. stoletju so jim sledili Lambergi, posestnik črnelske in brdske graščine. Za časa Lambergov, se je grad zapustil in bil izročen razpadu. Posestvo se je razdelilo. Lambergi že niso bili več gospodarji graščine. Peter pl. Radics pravi na nekem mestu: „Vzrok, da so začeli razpadati stari veličastni gradovi, je ta, ker se je začela gospoda ogibati gradov in si iskati stanovanja drugje.“ Narodna pripovedka nam pa opisuje žalostni konec starega gradu takole. Pridrli so v Mengeš Turki. Grajska hči je ostala v gradu. Ker se pa ni mogla drugače otresti pohotnih Turkov, je šla z izgovorom v grajsko klet. Tam je vrgla svetilko v shrambo za smodnik. Med strahovitim treskom je zletel grad v zrak in pokopal pod razvalinami njo in veliko Turkov.

Proti koncu 16. stoletja (l. 1585), je to posestvo prišlo v last Nikolaju Bonhomo, posestniku graščine v Volčjem potoku. Okrog leta 1600 je ostavil svojemu sinu Ivanu grajska posestva, slednji jih je zapustil Danijelu in nato je prišlo posestvo v last Leopolda pl. Raumschüssel. Ta je v letih 1625-1630 pod starim gradom spodaj ob Pešati sezidal nov grad. V poslopje pod hribom je postavil kapelo Matere božje. Po Leopoldovi smrti se je omožila vdova Maksimila in vzela je podpolkovnika Cordona in po njegovi smrti pa Franca Ignacija Seyfrida. Od poslednjega je prišel grad v last baronu Ivanu Antonu pl. Löwenbergu, ki je tu stanoval l. 1685. Naglo so se potem vrstili drugi lastniki. Od Wolwiz-eva je l. 1758 kupil Josip Ksaver pl. Lichtenthurn, dalje l. 1762 Josip Ernst pl. Scharlich, l. 1764 Alojz Adolf grof pl. Turjaški, ki je l. 1771 vzel v zakon baroneso Franciško Jožefo pl. Apfaltrer, l. 1764 Ivan Bapt. Zittenek, ki je umrl v tem gradu 23. januarja 1791., star 68 let, in je bil pokopan v Mengšu. Zapustil je za ustanovljene sv. maše 4.250 goldinarjev. L. 1792 je kupil grad od vdove Marije Rozalije pl. Zittenek Ivan Anton pl. Blažič, l. 1793 Marija Ana bar. pl. Apfaltrer. l. 1802 Franc Ksaver baron pl. Elsner, l. 1811 Bernhard pl. Gasperini, in 30. marca 1837 znameniti ekonom Mi-

hael Starè. L. 1840 je grad popolnoma preuredil in ga je zapustil po smrti l. 1872 svojemu sinu Antonu, sedanjemu lastniku.

Pod gričem pelje od Staretovega gradu drevored v Zgornji ali Ravbarjev grad. Preglejmo na kratko zgodovino Ravbarjevega gradu. Zidal ga je l. 1567 Jurij pl. Haller, ki je tam bival s svojo soprogo Marto. Prej so pa imeli to posestvo, imenovano „Hof Mannsburg,“ Lambergi in Hohenwarti, bivajoči na starem gradu. L. 1588 ga je kupil Ivan Jakob pl. Sigersdorf, varuh dedičev Hermana pl. Hohenwarta. Po njegovi smrti ga je dobil l. 1614 Kozma pl. Hohenwart, za njim ga je podedoval njegov sin Jurij Seyfrid. Baron Ferdinand Ignacij pl. Haller je vzel v zakon Marijo Rozalijo, hčerko Jurija Seyfrida pl. Hohenwarta in je tako priženil ta grad (okrog l. 1680). Naslednji lastniki gradu so bili: Ivan Ferdinand b. Haller pl. Hallerstein s soprogo Marijo Elizabeto Suzano, rojeno Erberg (v začetku 18. stoletja), Franc Adam pl. Hallerstein, čigar prva soproga je bila Ivana Kristina pl. Mordax, rojena bar. Jurič, po kateri je podedoval grad Rako, druga pa Antonija Schweiger pl. Lerchenfeldska; Josip baron pl. Janežič; Josip baron pl. Rauber, in Anton Rudež. Od Rudeža ga je kupil Mihael Starè 2. decembra 1839. Lastnik Mihael Starè je grad in njegovo okolico okusno olepšal. Njegov nečak Saša Starè, sedanji graščak, je preuredil del grajskega gospodarskega poslopja v sušilnico za gozdna semena, v bližini gradu pa bo na obsežnem zemljišču gozdna drevesnica.

Nadalje je zanimiva tudi zgodovina mengeške župnije. Župnija sv. Mihaela v Mengšu je prastara, sv. Mihael velja za bojevnika zoper satana in njegovo češčenje. Po naziranju sv. Cerkve je malikovanje češčenje satana; zato so se že v rimski dobi in pozneje za časa pokristjanjevanja Slovencev njegove cerkve zelo množile. O župniji trdijo naši zgodovinarji, da spada — če ne v rimsko dobo — gotovo pa v dobo pokristjanjevanja Slovencev. Bila je misijonsko središče za vso pokrajino med Karavankami in Savo. V njenem okrožju so nastale tri samostojne župnije: Kamnik (Nevlje), Moravče in Dob. Prvi znani župnik je omenjen 3. junija l. 1215. z imenom Konrad, in l. 1226. pa Henrik. Patronat nad župnijo je imel oglejski očak, ki ga je pa l. 1225. prepustil avstrijskim vojvodom.

Leta 1444. je ustanovil cesar Friderik III. cistercijanski samostan v Dunajskem Novem mestu. Podaril mu je župnijo sv. Petra v Ljubljani. Ko je pa l. 1462. ustanovil ljubljansko škofijo je podaril to župnijo ljubljanskemu škofu, samostan pa je odškodoval s tem, da mu je naklonil prostrano mengeško župnijo. Samostan pa je imel potem tu svoje vikarije in dobival dohodke te vele župnije. Leta 1668. je prodal opat Matej župnijo stiškemu opatu Maksimiljanu za 16.000 goldinarjev. Stiški opat se je zavezal, da bo plačal tudi 2700 gold. dolga. Kot vzroke navaja opat, da proda župnijo, ker je preoddaljena in samostanu nič ne nese. Svojih duhovnikov v tej župniji pa ne more nastavljeti, ker niso večji jezika. Samostan je v denarnih zadregah in vsled tega, da je napravil na župniji toliko dolga. Cesar je namreč naložil cistercijanskim opatom 100.000 turškega davka, a večji del tega zadene njega. Zato je prisiljen da proda župnijo Mengeš in vtelešene vikarijate: Čemšenik (ustan. 1500), Dol (l. 1628.) Vače (pred l. 1539.) in Zagorje (l. 1638.). Stiški opat je prodal župnijo Mengeš za isto ceno 28. febr. 1731. Josipu Antonu pl. Schiffer, župni v Laa na Avstrijskem. Njegova rodbina je dobila s tem prezentacijsko pravico. L. 1787. je prevzel oblast nad župnijo Mengeš ljubljanski škof. Koncem 18. stoletja so imeli mengeški župniki dekanstvo oblast. Dekanat je obsegal: Šmartno pod Šmarno Goro, Vodice, Smlednik, Trbovlje, Zapoge, Homec, Št.

Jakob ob Savi, Dol. Sv. Heleno in Črnuče. Izločile so se iz nadžupnije: Črnuče (l. 1768.) Št. Jakob ob Savi (l. 1787.) Homec (l. 1789) Goričiča (25. sept. l. 1908.).

Mengeš in okolico so zadevale tekom stoletij razne nadloge in nesreče.

Da se obrani Mengeš Turkov, je imela mengeška cerkev sv. Mihaela taborni zid in kot neko trdnjavo v tem zidu še sedaj stoječi široki in močno zidani stolp. Meseca julija so napadli Turki Mengeš in tabor na Homcu. Goričani, Trzinci in Mengšani so jih premagali, veliko pobili, druge pa pregnali. Po tem napadu so zgradili tabor okrog svoje cerkve. V letnem poročilu trirazredne šole v Mengšu, šol. leto 1885/6, piše A. Koblar: L. 1835. se je sezidala blizu prejšnje meznarije nova hiša, v kateri se je poleg stanovanja za cerkovnika in njegovega pomočnika napravila tudi šolska soba. Postavila se je ta nova hiša nad globokim in širokim jarkom, ki je bil nekdanj speljan ob farni cerkvi, tako, da sedanjih velikih kletij pod hišo ni bilo treba nič kopati. Mengeška cerkev z zvonikom in farovžem je bila namreč za časa turških napadov utrjen tabor, odkoder so se Mengšani branili proti sovražnikom. Kadar je pridrl Turčin v deželo, je bil ta tabor ves obkrožen z vodo. Na severni strani ga je obdajala Pešata na južni strani pa jarek, v katerega so spustili polovico reke. Čez ta jarek je bil pri voglu meznarije privzdigujoči se most.

Tudi Francozi so bili v Mengšu.

Meseca septembra leta 1813. je prišel francoski general Beloti s 6000 možmi od Trziča preko Šenčurja v Mengeš. Tu ga je čakal francoski oddelek, ki je prišel od Ljubljane po Dunajski cesti. Pri bistrškem mostu sta nameravala napasti Avstrijce. Ti so bili že preko mostu in so se spoprijeli s Francozi. General Beloti je opazoval bitko v Mengšu z zvonikovih lin.

Za časa francoskih vojsk je bilo več mengeških domačinov odpeljanih v francosko ujetništvo.

Internirani so bili v italijanskem mestu Florenci. Tam so se seznanili s pletenjem slamnatih kit in slamnikarstvom. Doma so to obrt nadaljevali, ker so dobili veliko odjemalcev v Italiji, pa tudi v Nemčiji. Po italijansko — avstrijskih vojskah, sredi 19. stoletja so Italijani na to blago naložili veliko carino ali uvoznino. Ta odredba italijanske vlade je pa odprla pot tukajšnjim kitam in slamnikom v Nemčijo. Kmalu so se v okolici (Domžale) naselili Tirolci, ki so prekupovali te vrste slamnatih izdelkov. Leta 1867. in posebno 1875. so nastale še druge tovarne za slamnike.

Požar je v trgu Mengeš večkrat razsajal. Divjal je v noči od 14. do 15. aprila 1834. s tako naglico in silo v Mengšu, da je upepelil v malo urah 95 hiš z vsemi gospodarskimi poslopji. Zgorela sta tudi dva človeka. Cerkev in župnišče sta ostala nepoškodovana, zvonik je bil poškodovan, njegova streha se je vnela vsled vročine, zvonovi so se otopili in so popadali na tla. Leta 1861., 1. avgusta, je uničil ogenj v Mengšu 11. hiš z gospodarskimi poslopji. Triletni deček se je pa med prasketanjem ognja in vpitjem skrtil na pod. Mislil si je, da ga ogenj tam ne bo našel. Žalostno je končal v plamenih.

„Letno poročilo šole Mengeš 1887/8“
 „Vrtec 1923.“

1. junija 1930 vsi v Mengeš!

Glavni podatki o Mengšu v številkah.

Občina Mengeš obsega štiri naselja, Topolje, Veliki Mengeš, Mali Mengeš, in Pristavo. Njihova lega je bila izbrana zaradi vodne preskrbe ob hudourniški Pešati in blizu vznožja rašiških hribov Debelega vrha in Gobovca, zadnjega posebno zato, ker na njem je stal prvotni grad Mengeš in njemu so bile podložne vse spodaj ležeče vasi. Izmed vasi je imel Veliki Mengeš, ki je gradu najbližji, veliko vrednost tudi zaradi tega, ker se v njem cepi starodavna cesta iz Ljubljane na dve strani, preko Drnovca v Kamnik oziroma v smeri gornje Pešate v gosto naseljeno gorenjsko Podgorje (Komenda-Crklje). Ta ugodna prometna lega je dajala Velikemu Mengšu možnost večjega napredovanja kakor ostalim vasem, tako, da je bila končno l. 1867. vas povzdignjena v trg.

Da na kratko ocenimo napredek vseh naselij mengeške občine, se hočemo poslužiti številki ki nam jih je dalo sedmero ljudskih štetij zadnjih sto let.

Leta	1817.	je štela občina	195 hiš	in	1070 prebivalcev,
"	1869.	"	210	"	1471
"	1880.	"	217	"	1548
"	1890.	"	242	"	1586
"	1900.	"	260	"	1672
"	1910.	"	276	"	1592
"	1921.	"	280	"	1547

Kakor vidimo iz gornjih številki, raste število hiš vseskozi do danes. Drugače je to glede prebivalstva: ob zadnjih dveh ljudskih štetjih je izkazala občina manj ljudi kakor pa l. 1900. Kamniška železnica, ki se je izognila Mengšu po njegovi krivdi v velikem ovinku skozi Domžale in Jarše, je stekla že l. 1891. Odvzela je Mengšu ves cestni promet iz Ljubljane v Kamnik. Vkljub temu se ob štetju l. 1900. mengeško prebivalstvo še ni znižalo, ampak znatno zvišalo. Ta vrhunec se da razlagati iz dejstva, da je bila tedaj obstoječa pivovarna v svojem največjem razmahu. Število mengeškega prebivalstva je začelo padati še le vzporedno kakor je hiral pivovarniški obrat. Da pa občina l. 1921. še vedno ni dosegla številki iz l. 1900, so zakrivilo znatne izgube, ki jih je povzročila na živih in mrtvih svetovna vojna l. 1914-15. Padlim v svetovni vojni je postavila občina v letu 1927. dostojen spomenik v Velikem Megšu.

Nazadovanje prebivalstva je zadelo najbolj občutno sam Veliki Mengeš, ki je imel l. 1900 še 933, l. 1910. deset let pozneje pa le 806 prebivalcev. Vas Pristava raste prav počasi, Topolje se v svojem neprometnem zakotju skoraj ne premaknejo s svojega stanja pred sto leti. Temu nasproti kaže Mali Mengeš znatno naraščanje (1910: 465 preb.). Sicer pa ve danes malo-kateri Mengšan, kje se Vel. in Mali Mengeš oziroma Pristava nehajo, tako gosto strnjena je že njihova skoraj dva kilometra dolga, obcestna vrsta hiš.

J. R.

Mengšani in drugi, ki so delovali v tem kraju.

V tem poglavju spominjamo se nekaterih zaslužnih mož in žena, kateri so po rodu iz Mengša ali so pa delovali v tem kraju. Ako bodo dani ugodni pogoji, tedaj se bode izdal v doglednem času popoln pregled vseh zaslužnih Mengšanov, kateri so se udeleževali doma ali pa drugje, in tudi tistih, kateri so bili v stiku z Mengšem in Mengšani, ter so delovali za njihovo izobrazbo in napredek v tem kraju.

V Mengšu je kapelanoval slovenski pesnik, Čebelčar, Ignacij Holzapfel (1799-1868). Umrl je pa kot dekan v Ribnici.

Anton Koblar, kapelan in katehet na mungeški šoli je pridno zbiral zgodovino Mengša in šole, kar pričajo spisi v letnih poročilih šole Mengeš.

Učitelj Hinko Paternost je deloval na tukajšnji šoli od 29. 1. 1886. Preselil pa se je dne 31. 10. 1888. kot stalni učitelj in šolski vodja na novo ustanovljeno šolo v Radomlju. Kratka je bila doba njegovega učiteljevanja v tem kraju, pa vendar se je v tem kratkem času priljubil Mengšanom, kar se je izpričalo na dan 14. 7. 1927., ko so ga spremili na njegovi zadnji poti. Poleg mnogoštevilne udeležbe domačinov pa je bilo tudi zelo mnogo učiteljstva iz tega okraja in mnogo tudi iz drugih krajev. Mengeška godba je svirala turbobne koračnice. Učitelji — pevcí so se poslovili od nje-ga v pretresljivih žalostinkah. Ob odprtem grobu se je poslovil od pokojnega starosta mungeškega Sokola; ker pokojni je bil narodniak, in navdušen Sokol.

Dolgo vrsto let (1876-1891) je služboval na tu-kajšnji šoli nadučitelj Anton Javoršek. Mnogi ga ima-jo v dobrem spominu. Kronika beleži v šol. l. 1888/9. o njemu dobesedno: „K sadni razstavi, ki je trajala v Ljubljani od 18. do 21. 10. 1888, poslalo je tukajšnje šolsko vodstvo iz šolskega vrta nekaj dreves in obris šolskega vrta. Poslalo se je v razstavo tudi nad 50 sort ali vrst jabolk in 20 vrst hrušk, katero sadje se je nabralo v tukajšnji okolici. Za razstavljene drevesca in obris šolskega vrta prejel je šolski vodja pohvalno pismo, za razstavljeno sadje pa se mu je podarilo en cekin.“

Za Javorškom je prevzel začasno vodstvo šole učitelj Peter Sirc. Nadučiteljem je bil imenovan 1. 5. 1922. Živi v pokoju v Mengšu. Služboval je na tu-kajšnji šoli ves čas svojega učiteljevanja to je od 31. 10. 1888. do 31. julija 1925. in sicer 36 let 9. mesecev in en dan. Prosvetni oddelek vel. župana v Ljubljani mu je izrekel ob priliki razrešitve od učit. službe, po-sebno pohvalo in priznanje za njegovo mnogoletno neumorno plodonosno delovanje pri vzgoji in pouku šolske mladine.

Tudi učiteljice Gerkman Emilije se še spominja marsikdo. Od leta 1882. dalje je poučevala dolgo vrsto let na šoli.

Mnogim odraslim Mengšanom in Ločanom je še v dobrem spominu učiteljica Stepišnik roj. Šetina. Prejela je od mnogih šolskih oblasti več pohvalnih pri-znanj.

V letu 1891. je nastopil službo na mungeški šoli nadučitelj in okr. šol. nadzornik Lovro Letnar. V najlepšem spominu ga ima še dandanes vsak njegovih učencev. V dolgi vrsti let vestnega in marljivega de-lovanja se je zelo priljubil med prebivalstvom. V vsej dobi svojega službovanja je prejel Lovro Letnar od šolskih oblastev sedem pohvalnih dekretov in priznanj za vestno in marljivo službovanje na šoli in za delo-vanje med prebivalstvom. Najvišje odlikovanje z zlatim križcem s krono pa mu je bilo priznано dne 30. 11. 1908. V šolski kroniki iz leta 1913. je zapisano o po-kojnem Letnarju sledeče: „26. junija ob 6. uri zjutraj umrl je v 58. letu starosti nadučitelj g. Lovro Letnar odlikovan z zlatim zaslužnim križcem s krono. Odnegli so ga zaradi nalezljive bolezni takoj v mrtvašnico. Vsled žalosti se je takoj s poukom prenehalo. 28. ju-nija ob 9. uri dopoldne pa je bil spremljan k zadnje-mu počitku. Ta dan se je zbrala v Mengšu več sto-glava množica njegovih prijateljev in znancev. Da se je ljudstvo dobro zavedalo, kaj mu je vzela bela žena, svedoči njegov veličastni pogreb. Udeležila se ga je šolska mladina pod vodstvom učiteljstva. Zadnjo čast

so mu prišli izkazati tudi razni dostojanstveniki. Kako pa je učiteljstvo kamniškega okraja cenilo umrlega to-variša, kateremu je 27 let poverjalo svoje zadovoljstvo v okr. šol. svetu, kjer je zagovarjal neustrašeno nje-gove pravice, je dokaz, da se jih je udeležilo nad 60 in tudi iz sosednih okrajev nekaj. Turbobo je krillila pe-sem tovarišev učiteljev, združenih s pevci „Moravške-ga pevškega društva“ in mungeškimi pevci pod vodstvom nadučitelja g. J. Tomana iz Moravč v zadnji pozdrav. V imenu vseh pa se je poslovil od rajnika v pretre-sljivem govoru g. Tomo Petrovec, nadučitelj v Jaršah.

Med pokojnimi zaslužnimi nadučitelji je nadalje tudi Edvard Vohinc. Imenovan je bil 14. 1. 1914 za nad-učitelja tukajšnje šole in poslovil se je 14. 10. 1919. od nas ter odšel v Šiško pri Ljubljani.

Iz „Šol. kronik.“

Društveno življenje.

Iz nižje vpisanih člankov je razvidno društveno življenje v Mengšu.

Društva delujejo harmonično, vse v blagor, pro-speh in napredek trga Mengeš. Opis je kratek, za na-šo javnost pa dovolj jasen.

Mengeška godba.

Podlago sedaj tako razvitemu društvenemu živ-ljenju v Mengšu, je dala ustanovitev godbenega dru-štva. Društvo se je ustanovilo na pobudo posestnika in poštarja Bernarda Degischerja, leta 1884. Zanimiv je oglas, ki so ga izdali in podpisali prvi člani dru-štva, v katerem javljajo ustanovitev društva in vabijo k pristopu oziroma k plačevanju deležev za kritje dolga. Ta oglas, ki ga je podpisalo 33 članov se v originalu glasi: „Podpisani so se združili v ta namen, da usta-nove v Mengšu godbo. Da napravijo v to svrhu po-trebnega orodja hočejo naposodo vzeti 500 goldinarjev; ti bodo razdeljeni na 100 deležev po 5 goldinarjev in se bode povrnilo brez obresti v desetih četrletnih obrokih. Podpisani se zavežejo določeno svoto dvajset krajcarjev na teden plačevati tako dolgo, da se razpe-čajo vsi deleži; med tem je pa za poroštvo in povra-čilo nakupljeno muzikalično orodje. P. n. gospodom ki imajo deleže, dano je na pristo voljo, da si volijo poseben odsek, kateri ima čuvati nad blagajno in nad-zorovati orodje dotlej, da se deleži izplačajo.“

Mnogo je pripomogel do lepega razvoj njen do-brotnik g. Mihael Stare, graščak v Mengšu, lastnik Raybarjevega gradu. Ker ni bilo primerne lokalne za vaje, je ustanovitelj Bernard Degischer sprejel društvo gostoljubno pod svojo streho; odstopil je primerno so-bo za vaje in sestanke, kjer se shajajo člani že vseh 46 let. Tudi ko je poslopje prešlo v last g. Milana Jenčiča, je našla godba v njem novega naklonjenega dobrotnika, ki je dal prostore popolnoma brezplačno na razpolago in bil godbi tudi vedno velikodušni pri-jatelj.

Od ustanovitve do danes je imela godba le 3 kapelnike: 1. Bernard Degischer, ustanovitelj društva, 2. njegov sorodnik Franc Degischer, 3. Peter Lipar, ki sodeluje pri godbi 35. let, kot kapelnik pa jo vodi in vežba že 25. let. Takoj v početku je godba štela 42 mož godbenikov, razumljivo je, da so jo vabili kot eno najstarejših in najboljših k raznim prireditvam.

V 46 letih obstoja je odigrala mnogotere skladbe pri raznovrstnih prireditvah, še vedno pa je enako agilna, ter si je v izpopolnitev pred kratkim nabavila tu-di nekaj novih instrumentov, za znesek 9.000 Din.

Bralno društvo v Mengšu.

Pokojni, kranjski dekan Anton Koblar, ki je kaplanoval v Mengšu od l. 1885-1888 je vedno tožil, da v Mengšu ni nobenega izobraževalnega društva, kjer bi se ljudstvo probujalo in navajalo na dobro štivo. Casopisi, ki so takrat prihajali v Mengeš so bili redki in še ti večinoma nemški.

V septembru l. 1887 je s pomočjo pok. učitelja H. Paternosta ustanovil „Bralno društvo“, ki je imelo prvotno društveno sobo v pritličju kaplanije. Pristopilo je v ustanovljeno društvo tedaj okoli 40 članov.

Prvi predsednik društva je bil ustanovitelj dekan Koblar, tajnik H. Paternost, odborniki pa pok. g. Anton Skok, Anton Pezdir in Jan Gregorc. Prva imovina društva je bila Vodnikova slika, ki jo je podaril pokojni notar Orožen. Društvo je polagoma kupovalo knjige, stalno je bilo naročeno na Ljubljanski Zvon, Dom in Svet, Mohorjeve in Vodnikove knjige. Bralno društvo je delovalo tudi v družabnem življenju; takoj prvo leto so priredili dve igri, „V Ljubljano jo dajmo“ in „Bob iz Kranja“. Prva igra je bila odigrana v „Hme-

ljarni“, druga pa na „Pošti“ v sobi, kjer je vežbala „Mengeška godba“, pevška veselica pa se je vršila že v današnjih društvenih prostorih.

Naduč. v p. g. Peter Sirc je uzorno vodil društveno blagajno 18 let obenem je imel funkcijo knjižničarja. Pokojni šolski upravitelj na Homcu Mihael Kos in njegova sproga sta se posebno udejstvovala pri prireditvah.

Vse prireditve so bile dobro obiskane, sploh so kazali Mengšani zanimanje za delovanje „Bralnega društva“ tako v družabnem kot kulturnem življenju. Po odhodu dekana Koblarja in učitelja Paternosta v začetku oktobra 1888, je dal naduč. Javoršek prenesti časopise v sedanjo Deklevovo gostilno, knjižnico pa so namestili v šoli.

Leta 1902 pa je bila premeščena k Deklevu še knjižnica kjer se nahaja v isti sobi že celih 40 let.

Kasneje so predsedovali društvu pok. naduč. Lovro Letnar, ki si je stekel za društvo neprecenljivih zaslug, za njim pa pok. Milan Jenčič, danes pa vodi društvo g. Fran Ropret.

Prostovoljno gasilno društvo v Mengšu.

Ustanovljeno je bilo na pobudo pokojnega graščaka Mihael Stareta l. 1890. ter mu je imenovani načeloval 6. let. Sledila sta mu pok. g. Iv. Gregorc in Vinko Majdič, dokler ni bil l. 1907 izvoljen g. Iv. Srčnik, ki načeljuje še danes, torej že 23 let. Razmah društva in zasluga pripada njemu, možu, ki se nikdar ni ustrašil dela, njegova požrtvovalnost pa se je pokazala vedno, ko je bilo treba priskočiti bližnjemu na pomoč.

V zadnjih letih si je društvo nabavilo novo motorno brizgalno najmodernejšega tipa, katera deluje ob vsakem času brezhibno, in več sto metrov cevi najboljše kakovosti. Tudi električna sirena je montirana na stolpu gas. doma, da ob času požara poziva slehernega na pomoč. — Vsestransko priznanje gre občini trga Mengeš, ki podpira društvo z gmojnimi sredstvi tako, da ima društvo popolnoma novo prezidane prostore, shrambe za gasilsko orodje.

Letos dne 27. julija praznuje Prostovoljno gasilno društvo 40 letnico svojega obstoja. K tej proslavi, ki bo združena z veliko vrtno veselico v gostilni F. Kralj, bode tudi nastopila Kamniška gasilska župa in vabimo tudi vsa sosedna gasilna društva in vse prijatelje gasilstva. (Slika predstavlja društvo ob 40 letnici.)

Katoliško prosvetno društvo v Mengšu.

Društvo je bilo ustanovljeno leta 1897, ustanovil ga je takratni kaplan g. Tomaž Rožnik.

V začetku društvo ni imelo lastnih prostorov, gostovalo je deloma v stari šoli, deloma pri »Jelenu“ v M. Mengšu na bivšem kegljišču. Odbor je takoj spoznal, da brez lastnega doma društvo ne bo napredovalo. Že za desetletnico se mu je posrečilo, da je željo vseh članov izpolnil s tem, da je dne 18. 11. 1906 kupil takratno tovarno od g. Ladstätterja za ceno 16.000 — goldinarjev. Tovarno je društvo preuredilo za svoje prostore, deloma pa dalo v najem na novo ustanovljeni Slamnikarski zadruzi. Slovesna blagoslovitev in otvoritev, ter desetletnica društva se je praznovala dne 8. septembra 1907. Leta 1925 se je dvorana prezidala, gledališki oder povečal ter napravil nov hodnik s posebnim vhom.

GASILNI DOM ustanovljen 1890.

Prvoigro »Kmet Herod« je društvo priredilo dne 22. junija 1902, zanimivo je, da se je vstopnine nabralo za K. 37 h 8. Od takrat pa do 27. aprila 1930 je društvo priredilo 178 gledaliških predstav, ter veliko število raznovrstnih predavanj.

Društvena knjižnica šteje več sto lepih knjig, znanstvene, leposlovne in zabavne vsebine, letno se prečita okoli 1000 knjig.

Društvo odstopa brezplačno dvorano za vsakovrstna gospodarska predavanja.

Sokolsko društvo v Mengšu.

Ustanovljeno je bilo leta 1919. Osnovalec ga je pok. br. Milan Jenčič, kateri mu je starostoval več let. Društvo se je skozi vso življenjsko dobo trdno borilo za svoj obstanek, predvsem pa radi tega, ker ni imelo svoje lastne strehe. Prvi dom mu je nudil brat Valentin Gregorc in pok. brat Fr. Funtek.

Društvo ima svoje prostore za oder in zabave v Funtkovem salonu, kateri pa ni primeren za telovadbo. Zategadel je bilo primorano društvo si kupiti lansko leto bivšo Gabrovo hišo z gospodarskim poslopjem in velikim vrtom. S tem pa še ni rešeno stanje doma, kajti gospodarsko poslopje se bo moralo še temeljito prezidati in bode dalo čez 20 m dolgo in 8 m široko dvorano — telovadnico. Da se naš dom čimprej preuredi, se je odbor obrnil do javnosti z nabiralnimi polami in gmojni uspeh ni izostal, vendar pa pogrešamo še marskaterega ki bi nas lahko podprl. Društvo je v dobri 11 let svojega obstoja vedno na delu, ter je priredilo 147 raznih prireditev in predavanj in vsako leto svoj redni javni nastop. Društvo ima lastno knjižnico večinoma strokovne vsebine.

Janko Levar,
mehanična delavnica v Mengšu.

Anton Rihar
trgovina z usnjem in meš. blagom, Mengeš

Tičar Ivana
pekarija, Mengeš.

Sršen Matija sinovi
kamnoseštvo — Mengeš.

Priporočā se gostilna Dekleva
Veliki Mengeš 66

F. in M. Gregorc
pekarija, trgovina s poljskimi pridelki in moko,
Vel. Mengeš 65

Anton Gregorc - „pri Jelenu“
pečarija v Mengšu. ustanovljena 1894. - V zalogi ima
stalno razne peči in štedilnike.

Anton Omersa, Veliki Mengeš 157
prodaja usnja in nakup kož.

Ciril Žirovnik, krojač,
Veliki Mengeš

Weit Mihael, čevljarstvo,
Mali Mengeš.

Josipina Jankovič
trgovina z mešanim blagom

Josip Flerin, mesar
Mengeš 80

se slavnemu občinstvu najtopleje priporočā

Alojzi Zupan
kovaški mojster
Mengeš 96

Zajc Jurij
trgovina z manufakturnim in specerijskim blagom
Mali Mengeš 20.

Oražem Franc
sedlar in izdelovatelj vsakovrstnih voz. M. Mengeš 9.
Priporočā se cenj. občinstvu za blagohotna naročila.

Ivan Žlebnik, urar in fino-mehanik
v Domžalah popravlja vse ure, zlatnino, gramofone ter
ima zlatnino in srebrnino v zalogi ter se priporočā.

Kompare Franc
slamnikarstvo, Mengeš.

Vrhovnik Marija, gostilna
se priporočā cenj. občinstvu.

Kompare Anton
slamnikarstvo in klobučarstvo, V. Mengeš.

Tone Tajč, Mengeš 42
prodaja novih in poprava starih dežnikov.

Mrak Franc, čevljar v Mengšu
se slavn. občinstvu priporočā za naročila.

Zofi Tajč, šivilja, Mengeš štev. 42.

Franc Premk, klepar
se priporočā za vsa v stroko spad. dela.

Marija Funtek, Mengeš
priporočā svojo staro znano gostilno, kjer
se točijo le pristna vina.

Jakob Dežela
pekarija
Mengeš 98

Mihael Hribar
slamnikarstvo
Mengeš 89

Stemberger & Mellitzer

tovarna slamnikov in klobukov v Mengšu

Izdeluje vse vrste moških, ženskih
in dečjih slamnikov in klobukov.

Milan Jenčič in drug

tovarna opeke

M e n g e š

priporoča vsem cenj. interesentom prvovrstno opeko za zidavo, strešno opeko, nadalje vsake vrste tlakovec za peči itd. — Telefon-brzjav: Jenčič, Mengeš.

Alojzij Kanc

parna žaga v Mengšu.

Specijalna tovarna vsakovrstnih podov: hrastovi in parjeni bukovi parketi, ladijska tla, navadna tla v pop. obdelanem in suhem stanju, dalje stavbeni in mizarski les v prvovrstni kvaliteti in konkurenčnih cenah. Hrastovi in bukovi odpadki od parketov vsak čas na razpolago po znižanih cenah. Na željo postavim na dom. Prvovrstne reference. - Ustanovlj. l. 1900.

Račun poštne hran. v Ljublj. št. 13.369. — Giro conto: Ljublj. kred. banka. Telefon in brzjav: Kanc Mengeš.

Franc Kosec

tesarstvo
Pristava št. 1. pri Mengešu

Jernej Levec

kamnoseštvo, Veliki Mengeš št. 54

Izdeluje po najnižjih cenah vsakovrstne nagrobne spomenike po najnovjših oblikah. - Delo točno in solidno po lastnih in danih načrtih.

Peter Lipar

gostilničar v Mengešu

se priporoča cenj. občinstvu. — Točijo se pristna štajerska in dolenska vina. — Na razpolago vedno gorka in mrzla jedila.

Josip Štempelj

splošno mizarstvo in
izdelovanje lesenih

oblik za različne klobuke in kape.

August Susteršič

str. mizarstvo, Mengeš 12

Izdeluje razna pohištva vseh vrst, kakor tudi vsa stavbena dela, okna, vrata, portale za prodajalne itd. Za izdelke jamčim. Zmerne cene.

Tesarsko podjetje
ANTON ŠTEBE
Moste - Komenda

Izdeluje vsa v to stroko spadajoča dela, ostrejšja na vile, gospodarska poslopja, vsakovrstne stopnjice od navadne do najtežje izpeljave.

Frančiška Šarc, Mengeš

trgovina z manufakturnim blagom
Cene solidne. Poostrežba točna.

Zavod za pridobivanje in prodajo gozdnih semen

Saša Stare, Mengeš, Ravbarjev grad
Telegram: Stare Mengeš

Slavnemu občinstvu naznanjava, da sva otvorila v lastni hiši v M. Mengešu 81 trgovino vsakovrstnih sobnih in krušnih peči, štedilnikov, plošč za oblaganje sten, asbestni tlak „Fama“ kakor tudi vse v to stroko spadajoče predmete. — Dobavlja — postavlja in popravlja Vam hitro trdka

Battelino & Kosmač,

Mali Mengeš št. 81

Najcenejši nakup vse vrste špecerije, moke, koruze, umetnih gnojil, semen, itd. — Vse vrste železnine in stavbeni predmeti, cement, betonsko železo, zaloga železnih plugov, gnojničnih sesalk itd., vse vrste galanterije, šipe, porcelan. Velika zaloga manufakturnega blaga, perilno, najnovejše svile in volneno blago, vse vrste moških štofov itd. v trgovini

Jos. Senica, Domžale.

Ručigaj Antonija

trgovina z mešanim blagom in slaščičarna

Mali Mengeš števil. 16.

J. Janežič, Mengeš št. 132

umetno in trgovsko vrtnarstvo (ob cesti Mengeš-Domžale)

Velika izbira raznih cvetlic v lončkih, sadik za vrtove, grobove, balkone, visokodebelnih vrtnic itd. Izdelava pogrebni vencev in šopkov s trakovi v najnovejši izpeljavi, poročnih šopkov ter cvetličnih godovnih daril. Zelenjadna semena in sadike. — Cene po naročilu in zelo ugodne. Poostrežba točna.

Franja Keršič

gostilna pri Drnovšku

se cenj. občinstvu toplo priporoča

Solidna postrežba.

Tomšič Franc

izdelovatelj peči

M e n g e š

ANA STARE

gostilna — Topole št. 19

se cenj. občinstvu toplo priporoča

Škofic Franc

krojač — Mengeš

MARIJA SUSTERŠIČ, Mengeš 12

trgovina z mešanim blagom

priporoča vedno sveže razno špecerijsko blago in druge potreščine.

FRANC FLAJŠMAN

==== kovač — Mengeš ====

Popravljam in izdelujem nove vsakovrstne pluge (planet) okopalnike, sekire, lemeže, motike itd. Brusim tudi vsakovrstno orodje, ter se vsem interesentom najtopleje priporočam

Anton Vahtar

splošno ključavničarstvo — Vel. Mengeš

se slavnemu občinstvu
najtopleje priporočam

IGNAC VES

mesar in trgovina s konji — Vel. Mengeš 14

Slavnemu občinstvu se priporoča za naklonjenost.

Rozman Ivan

posestnik, mlinar in žagar

Mengeš 44.

Franja Božič

pri „Zelencu“

priporoča svojo staro znano gostilno

KRALJ FRANČIŠKA

Mengeš

priporoča svojo dobro znano gostilno kakor tudi svojo najstarejšo žgalnico žganja, kakor brinjevca, barovničevca, slivovke, pristnega konjaka i t. d.

Marija Smerekar

strojno pletenje in prodaja pletenin

Mengeš 62

Jakob Flerin

gostilna in mesarija — Mali Mengeš št. 10

Postrežba solidna.

JOSIP KOMATAR

trgovina z mešanim blagom

MENGEŠ

Jožef Znidar

trgovina z mešanim blagom

==== Mengeš 32 ====

ANTON SITAR

vrtnar grada Staré v Mengšu

priporoča cvetlice, šopke in vence

Ferdo Vode

vinska trgovina in gostilna

Kaplavas-Komenda pri Kamniku

M. Jenčič

Mengeš

priporoča zalogo piva, vina in žganja na
debelo in drobno.

Ček. račun 11.101

Telefon-brzozjav: Jenčič Mengeš

Slamnikarska in klo- bučarska zadruga v Mengšu

r. z. z o. z.

tovarna vseh vrst slamnikov za gospode in
gospe. Solidne cene.

Bogata izbira!

Anton Müller

veletrgovina z vinom

Stob - Domžale

FRANC ZALETEL

Št. Vid nad Ljubljano

priporoča cenj. občinstvu svoje prvovrstne
alkoholne pijače kakor: domači brinjevec,
slivovko, vsakovrstne likerje po najnižjih in
konkurenčnih cenah.

ORIENT DRUŽBA Z O. Z.

LJUBLJANA

tvornica kem. in oljnatih barv, lakov, firneža in
stek. kleja.

Največja zaloga slikarskih in
pleskarskih potrebščin, studijskih, umetniških
in šolskih barv ter čopičev, stojala za sli-
karje in risarje, slikarsko platno »Deka«
Echt Pigment, Relief in Lasur barve za sli-
kanje na svilo i. t. d. vse po najnižjih cenah
in največji izbiri v prodajalni

Dunajska cesta št. 14 poleg trgovine
Schneider & Verovšek, Ljubljana.

Avtobusno podjetje

R. HOJAK

v Domžalah

Vozi na progi Lukovica—Dob—Domžale—
Ljubljana in Komenda—Mengeš—Trzin—
Ljubljana po dvakrat dnevno v Ljubljano
in iz Ljubljane. — Cenjenemu občinstvu se
najtopleje priporočam za mnogobrojni poset!

Veletrgovina z vinom

Andrej Mejač

Komenda

priporoča svojo stalno veliko zalogo vseh
vrst namiznih in specijalnih vin.

Stavbno podjetje
Karol Gregorc
Mengeš šte. 36

Izvršuje vsa v stavbno stroko spadajoča dela. Napravi načrte za vsakovrstne zgradbe in daje strokovne nasvete.

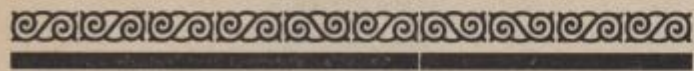
Strniša Franc

priporoča svojo novoustanovljeno gostilno s prenočiščem in krasnim vrtom. - Točijo se vsakovrstna pristna vina. Dobe se tudi mrzla jedila. Priporoča se sl. občinstvu in tujcem I. in F. Strniša, gost. pri farni cerkvi.

I. Kranjska kartonažna tovarna

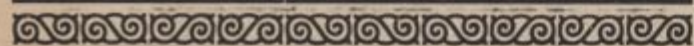
Franc Ropret
Mengeš

JOSIP KANDUŠAR

Mengeš

trgovina z mešanim blagom. Zaloga raznovrstnega usnja.
Solidna postrežba. Konkurenčne cene.

Kosec Pavel
gostilna in strojno mizarstvo
Vel. Mengeš 50

Se toplo priporoča.

Točna postrežba.

Franjo Zalokar, Mengeš šte. 41

zaloga in prodaja čevljev lastnega izdelka

Trgovina Helena Ručigaj

Vel. Mengeš 52

priporoča v nakup raznovrstno manufakturno špecerijo, potrebščine za krojače, šivilje, čevljarje i. t. d.

Postrežba točna.

Cene nizke.

Jvan Močnik

sedlar in izdelovatelj vozov

se priporoča cenj. interesantom

Revijo izdal Pripravljalni odbor za odkritje spominske plošče Janeza Trdine v Mengšu. — Za izdajatelja in uredništvo odgovoren Izidor Smole, naduč. v Mengšu. Natisnila tiskarna A. Slatnar v Kamniku (predstavnik Rajko Kos).

**TISKARNA
SLATNAR
V KAMNIKU**